

การพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพ เพื่อรองรับไทยแลนด์ 4.0

กฤติยา อนวงศ^{a,✉} สุรสิทธิ์ วชิรขจร^b

^aนักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

^bอาจารย์ประจำคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

krittiya.an@gmail.com^{a, ✉}

บทคัดย่อ

การพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำรายได้ และกับดักความไม่สมดุล ทำให้ประเทศมีแนวทางการพัฒนาแนวใหม่เพื่อต้องการหลุดพ้นและก้าวผ่านจากกับดักเหล่านี้ แนวทางใหม่ที่กำลังพูดถึงนี้คือ แนวทางการพัฒนาตามโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ประเทศต้องบรรลุให้ได้ในอีก 20 ปีข้างหน้า แต่การจะก้าวไปให้ถึงปลายทางของเป้าหมายได้ ประเทศไทยต้องมีการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพให้เกิดควบคู่กับแนวทางการพัฒนาใหม่นี้ด้วย และแนวคิดหนึ่งที่สามารถนำมาปรับใช้ในการสร้างสังคมคุณภาพได้ก็คือ แนวคิดคุณภาพสังคม (Social Quality) ที่มีมิติการพัฒนาใน 4 มิติ คือ มิติความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio – economic Security) มิติความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) มิติความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) และมิติการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) โดยทั้ง 4 มิติจะทำให้มองเห็นภาพของการช่วยลดความเหลื่อมล้ำและแก้ไขปัญหาสังคมไทยให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น และหากมีการนำแนวคิดคุณภาพสังคมมาปรับใช้ในการปฏิบัติจริงก็จะสามารถนำพาประเทศไปสู่สังคมคุณภาพได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ในปี 2575

คำสำคัญ คุณภาพสังคม ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ ความครอบคลุมทางสังคม ความสมานฉันท์ทางสังคม การเสริมสร้างพลังทางสังคม

The Development of Thai Society toward Quality Society according to Thailand 4.0 Development Model

Krittiya Anuwong^{a,✉} Surasit Vajirakachorn^b

^aPh.D. Student, School of Social and Environmental Development,
National Institute of Development Administration

^bAssociate Professor, School of Social and Environmental Development,
National Institute of Development Administration

krittiya.an@gmail.com ^{a,✉}

Abstract

In order to develop the statue of Thailand from the trap of middle-income country; to a higher income one to eliminate income inequality, and imbalance society, the country has to apply a new approach to escape and step through these traps. The new approach mentioned is followed as Thailand 4.0 model, is a goal that the country must achieve over the next 20 years. However, reaching this destination, Thailand needs to develop a quality society in line with this new development approach. The concept that we can use to create a quality society is Social Quality Concept, which is divided into four aspects, including Socio-Economic Security, Social Inclusion, Social Cohesion, and Social Empowerment. These four aspects will help the reduction of disparity and to solve the problems of Thai society in a more concrete way. If we can efficiently implement the concept of social quality, the country will achieve the society in accordance with the 2032 goal.

Keywords: Social Quality, Socio-Economic Security, Social Inclusion, Social Cohesion, Social Empowerment

บทนำ

การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศไทยได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์จากโลกในศตวรรษที่ 20 มาสู่โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดโอกาส ภัยคุกคาม เงื่อนไขและข้อจำกัดแนวใหม่ขึ้น การพัฒนาแนวใหม่จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาขีดความสามารถที่แตกต่างไปจากเดิม เมื่อก้าวย้อนถึงช่วงเวลาการพัฒนาการเจริญเติบโตของประเทศไทยที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เผชิญหน้ากับการพัฒนาในยุคของไทยแลนด์ 1.0 ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทรัพยากร ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร หลังจากนั้นเราจึงได้พัฒนาโมเดลไทยแลนด์ 2.0 ขึ้นเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมเบาให้เกิดประสิทธิภาพ แต่อุตสาหกรรมดังกล่าวไม่สร้างให้เกิดมูลค่าผลผลิตได้เท่าที่ควร อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นเป็นการพึ่งพิงอุตสาหกรรมจากประเทศอื่นเป็นหลัก และขาดเทคโนโลยีที่เป็นของตนเอง และพัฒนามาสู่ โมเดลไทยแลนด์ 3.0 ตามแรงกดดันของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ต้องการเปิดโลกทัศน์การพัฒนามากขึ้น การหลั่งไหลเข้ามาของทุนและเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยจากภายนอกประเทศส่งผลให้ผลผลิตอุตสาหกรรมไทยมีความซับซ้อนขึ้น ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตจากการผลิตอุตสาหกรรมหนักในโรงงานการผลิตขนาดใหญ่ เช่น อุตสาหกรรมการผลิตรถยนต์ อุตสาหกรรมการผลิตอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น โครงสร้างการผลิตได้ถูกปรับเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเป็นการส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออกแทน ทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมีอัตราการเติบโตที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตามการเติบโตเศรษฐกิจของประเทศไทยยังคงขาดเสถียรภาพอยู่ อันเป็นผลมาจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผลผลิตการส่งออกมีอัตราการต่ำและเศรษฐกิจของไทยขยายตัวชะลอลงโมเดลไทยแลนด์ 3.0 กลายเป็นโมเดลที่สร้างผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก และยังคงเผชิญกับดักความไม่ยั่งยืนในการพัฒนา 3 ประเด็น คือ 1) กบฏดักประเทศรายได้ปานกลางที่เป็นผลมาจากการใช้เครื่องมือการผลิตแบบเดิมมานานกว่า 50-60 ปี 2) กบฏดักความเหลื่อมล้ำรายได้ที่มีกเจอสภาพของครัวเรือนในประเทศมีจำนวนน้อยและมีเฉพาะกลุ่ม แต่คนยากจนมีจำนวนมากและเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศ และ 3) กบฏดักความไม่สมดุลเกิดเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน เพราะเน้นการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจโดยขาดการคำนึงถึงด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (Thailand 4.0 Blue Print, Model for Driving to Security, Wealthy, and Sustainability, 2015)

จากกบฏดักของประเทศทั้ง 3 กบฏดักข้างต้น คณะรัฐบาลจึงได้มีเป้าหมายการขับเคลื่อนประเทศโดยการนำพาประเทศให้ข้ามผ่านกบฏดักทั้ง 3 มุ่งสร้างประเทศไทยให้เป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งคณะรัฐบาลได้ใช้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 เข้ามาขับเคลื่อนเพื่อ 1) มุ่งสร้างความมั่นคงให้เกิดจากภายในและสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในประเทศผ่านกลไกประชารัฐ 2) สร้างความมั่งคั่งโดยการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขัน และ 3) สร้างความยั่งยืนโดยการพัฒนาที่รักษามูลค่านึงถึงระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน โมเดลไทยแลนด์ 4.0 จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่ในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าในยุคปัจจุบัน

นโยบายไทยแลนด์ 4.0 มีเป้าหมายการปรับโครงสร้างระบบเศรษฐกิจไปสู่การเป็น Value-Based-Economy หรือ เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เป้าหมาย ไทยแลนด์ 4.0 ได้กำหนดให้

ครอบคลุม 4 มิติ คือ 1) ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เน้นการสร้างมูลค่าที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ประเทศไทยพ้นจากการเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ผลักดันให้เป็นศูนย์กลางธุรกิจของภูมิภาค ผลักดันให้เป็นศูนย์กลางตลาดของอาเซียน พัฒนาการวิจัยและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 2) ความอยู่ดีมีสุขทางสังคม เน้นการส่งเสริมให้ผู้คนมีศักยภาพและสร้างสังคมคุณภาพให้เกิดขึ้น โดยสร้างโอกาสให้กลุ่มเป้าหมาย 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรายย่อย กลุ่ม OTOP/SMEs กลุ่มแรงงานไร้ฝีมือ กลุ่มคนจนในเมือง กลุ่มผู้สูงอายุ ให้มีศักยภาพในการจัดการดูแลตนเอง และเลี้ยงชีพตนเองได้ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบสวัสดิการสังคมอย่างสมบูรณ์ เปลี่ยนเกษตรกรให้เป็น Smart Farmers เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ยกกระดับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พัฒนาวิสาหกิจชุมชนและต่อยอดด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม จนสามารถเข้าสู่ตลาดได้ตามแนวทางประชารัฐ 3) การยกระดับคุณค่ามนุษย์ เป็นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบโดยการพัฒนา IQ และ EQ ให้อยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยร้อยละ 80-100 ยกกระดับคุณภาพฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการและทิศทางการพัฒนาของประเทศและส่งเสริมสนับสนุนการทำวิจัย และ 4) การรักษาสิ่งแวดล้อมโดยส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมสีเขียว ส่งเสริมให้มีการจัดการขยะโดยชุมชน อนุรักษ์ป่าไม้ เพิ่มพื้นที่ป่าและบริการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ รวมไปถึงการป้องกันความเสี่ยงทางไซเบอร์และการก่อการร้าย และมีเป้าหมายในการเป็นเมืองน่าอยู่ 1 ใน 10 อันดับของโลก (Thailand 4.0 Blue Print and Operation Plan, Model for Driving to Security, Wealthy, and Sustainability, 2016)

จากเป้าหมายการพัฒนาตามโมเดลไทยแลนด์ 4.0 จะเห็นว่า การพัฒนาในมิติความอยู่ดีมีสุขทางสังคมได้เน้นความสำคัญของการส่งเสริมให้ผู้คนมีศักยภาพและสร้างสังคมคุณภาพให้เกิดขึ้น ในบทความนี้ จึงเน้นการนำเสนอแนวทางการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณภาพเพื่อรองรับไทยแลนด์ 4.0 ขึ้น โดยอาศัยแนวคิดคุณภาพสังคม (Social Quality) เป็นหลัก ทั้งนี้จะได้นำเสนอความหมายของคุณภาพสังคม และทำความเข้าใจในหลักการของคุณภาพสังคมให้มากขึ้น เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย จากนั้นจึงเสนอการพัฒนาตามแนวทางคุณภาพสังคมว่าจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและแก้ปัญหาสังคมไทยได้อย่างไรเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมในการนำแนวคิดคุณภาพสังคมมาปรับใช้ในการพัฒนา ตลอดจนการนำเสนอนโยบายที่จะช่วยเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพตามโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ต่อไป

ความหมายของคุณภาพสังคม

ในการนิยามความหมายของคุณภาพสังคมนั้น เราจะต้องมีความเข้าใจเบื้องต้นว่าคุณภาพสังคม (Quality Society) จะเกี่ยวข้องกับอย่างไร้ขีดจำกัดกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพสังคม (Social Quality) โดยสังคมคุณภาพจะเป็นผลจากการพัฒนาคุณภาพสังคม ทั้งนี้แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพสังคม (Social Quality) เป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นโดยนักวิชาการจากประเทศยุโรปในช่วงกลางของทศวรรษ 1990 ซึ่ง นิธิ เนื่องจำนง (Nuengjumng, 2010, pp. 54-57) ได้อธิบายจุดเริ่มต้นว่าคณะกรรมการการยุโรป (European Commission) สองคณะ ประกอบด้วยคณะกรรมการการยุโรปสังเกตการณ์การกีดกันทาง

สังคม และคณะกรรมการยุโรปสังเกตการณ์เรื่องผู้สูงอายุ (European Commission Observatories, on Social Exclusion and on Aging and Older People) ได้ริเริ่มโครงการศึกษาแนวทางในการดำเนินมาตรการปกป้องทางสังคม (Social Protection System) สำหรับกลุ่มคนชายขอบกลุ่มต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันในหมู่ประเทศสมาชิก เนื่องจากในขณะนั้นแต่ละประเทศจะมีรูปแบบของการดำเนินมาตรการปกป้องทางสังคมที่ค่อนข้างหลากหลาย หลังจากการศึกษาเป็นระยะเวลา 5 ปี ใน ค.ศ. 1997 คณะกรรมาธิการยุโรปได้ประกาศถึงความเห็นพ้องต้องกันที่จะสร้างระบบปกป้องทางสังคมร่วมกัน โดยได้ออกเป็นแถลงการณ์อัมสเตอร์ดัม เรื่องคุณภาพสังคมของยุโรป (Amsterdam Declaration on the Social Quality 1997) ในแถลงการณ์ดังกล่าวได้ระบุว่า “ประชาชนในยุโรปจะไม่สามารถยอมรับการที่ยุโรปจะเต็มไปด้วยคนว่างงานจำนวนมาก คนจนที่กำลังเพิ่มขึ้น และคนที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขและสังคม” แถลงการณ์ดังกล่าวได้รับการลงนามโดยนักวิชาการจำนวน 74 คน จากหลากหลายสาขาทั้งสังคมวิทยา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และต่อมาในปี 1999 ได้มีการเพิ่มขึ้นของนักวิชาการที่สนับสนุนแนวคิดคุณภาพสังคมกว่า 800 คน

แนวทางการพัฒนาคุณภาพสังคมจึงมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อก่อให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ ซึ่งตามความเห็นของ Walker (1998, p. 109, as cited in Vajirakachorn, 2010, p. 21) กล่าวว่าไว้ว่า เป็นสังคมที่สมาชิกมีความสามารถและเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ และการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวจะอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นฐาน และระบบสวัสดิการที่เหมาะสมในชุมชน โดยเฉพาะความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมนั้น สมาชิกของสังคมทุกๆ คนจะต้องมีโอกาสในระดับที่ยอมรับได้ในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic Security) สมาชิกทุกคนได้รับการยอมรับอย่างเท่าเทียมกัน (Social Inclusion) อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีความสมานฉันท์ (Cohesive Communities) และมีการเสริมพลังให้เกิดมากขึ้น (Empowerment) ที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

Beck et al. (2001) ได้สรุปมิติของคุณภาพสังคมซึ่งมีลักษณะเชื่อมโยงกันเป็น 4 มิติ ได้แก่ ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio – economic Security) ความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) ความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) และการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) แสดงได้ดังภาพที่ 1

กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกชน

ภาพที่ 1 แสดงมิติของคุณภาพสังคม

ที่มา: Beck et al., 2001, p. 352.

1. ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio – economic Security) ได้ครอบคลุมใน 2 มิติ คือ การที่ความต้องการพื้นฐานซึ่งตอบสนองความจำเป็นในแต่ละวันของบุคคลได้รับการค้ำประกันโดยระบบ และหน่วยงานที่เป็นผู้จัดหรือผู้ดูแลด้านสวัสดิการในระดับพื้นฐาน และการเพิ่มโอกาสแก่บุคคล (Life Chances) การขยายทางเลือกให้แก่บุคคลในการดำรงชีวิต ประกอบด้วย การคุ้มครองเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐานด้านการมีงานทำ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการมีสุขภาพที่ดี และด้านความมั่นคงทางทรัพยากร

2. ความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) หัวใจหลักของคุณภาพสังคมอีกประการหนึ่งก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (Citizenship) ซึ่งมีการถกเถียงอย่างกว้างขวางในที่ประชุมเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางสังคม ความเป็นพลเมืองเน้นถึงโอกาสที่บุคคลจะมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และระบบวัฒนธรรม รวมถึงการมีส่วนร่วมในสถาบันต่าง ๆ ในสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐจะครอบคลุมใน 3 ด้าน คือ ความเป็นไปได้ในการมีส่วนร่วมเสนอความเห็น

และปกป้องผลประโยชน์ของบุคคล การค้าประกันสิทธิตามกฎหมายของบุคคลทั้งในส่วนปัจเจกบุคคล และส่วนรวม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามความสมัครใจ

3. ความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) เป็นการแสดงถึงระดับของความสัมพันธ์พื้นฐานในสังคม (Primary Social Relationships) ระดับของความสมานฉันท์ที่ยอมรับได้จะต้องเป็นระดับที่คนทุก ๆ คนในสังคมสามารถที่จะอยู่ในสังคมในฐานะของมนุษย์อย่างแท้จริง และในทางตรงกันข้ามความขัดแย้งทางสังคมจะแสดงออกในลักษณะของความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนในมิติฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม ความคิดเห็นทางการเมือง ความปลอดภัยของคนในชุมชน และความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งความสมานฉันท์ทางสังคมนี้จะเกี่ยวข้องกับสภาพที่เป็นวัตถุ ความรู้สึกและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

4. การเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) เป็นเรื่องของการพัฒนาให้บุคคลมีขอบเขตในการเลือกดำรงชีวิตมากขึ้น (Increasing the Range of Human Choice) เสริมสร้างความสามารถหรือสมรรถนะส่วนบุคคลในอันที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทางสังคมและวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และจิตวิทยาสังคม ซึ่งเป้าหมายหลักของการเสริมสร้างพลัง คือ การส่งเสริมให้คน (People) สามารถเป็นพลเมือง (Citizens) ที่มีศักยภาพ และมีอำนาจอย่างแท้จริง

การพัฒนาตามแนวทางคุณภาพสังคมจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและแก้ปัญหาสังคมไทยได้อย่างไร

แนวคิดคุณภาพสังคมถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมประเทศไทย ด้วยเหตุที่แนวคิดนี้ยังไม่เป็นที่รู้จักกันในวงกว้างทั้งในแวดวงวิชาการและบุคคลทั่ว ๆ ไป การให้ความสำคัญจึงยังน้อยอยู่ในบทความนี้ได้นำเสนอหลักการตามแนวคิดคุณภาพสังคม (Social Quality) ที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อแก้ไขจุดอ่อนและสร้างดุลยภาพให้เกิดขึ้นระหว่างการผลิตผลการพัฒนาที่มุ่งเฉพาะตัวชีวิตด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวมาสู่การมุ่งเน้นตัวชีวิตทางด้านสังคมที่มีความสำคัญไม่ต่างไปจากกัน ว่ามีส่วนช่วยในการลดความเหลื่อมล้ำและแก้ไขปัญหาในสังคมไทยอย่างไร โดยใช้หลักการตามแนวคิดที่สำคัญของ Beck, et al. (2001) ทั้ง 4 มิติ ได้แก่ ความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio – economic Security) ความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) ความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) และการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) ให้ความสำคัญกับระดับปัจเจกบุคคลและสังคม ไม่ยึดการสร้างคุณภาพสังคมเพียงอย่างเดียวแต่ยังขยายรวมถึงการพัฒนาสังคมแบบองค์รวมที่ใช้หลักการบูรณาการสังคมในทุกมิติเข้าไว้ด้วยกัน เน้นความสำคัญทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรมให้ครอบคลุมแต่ละมิติและสามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มิติความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio – economic Security) ให้ความสำคัญใน 4 ประเด็นที่มีผลต่อความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ คือ

1. สิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน โดยในลักษณะของความพร้อมด้านกฎหมาย ต้องผลักดันให้มีการปรับแก้ไขกฎหมายที่ยังล้าสมัยและไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในไทยแลนด์ 4.0 เช่น การปรับแก้ไขกฎหมายทางการค้าที่ไม่สนับสนุนนายทุนรายใหญ่ที่ครอบครองกิจการส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ส่งเสริมให้มีธุรกิจขนาดย่อยแบบหลากหลายเพื่อเป็นการกระจายรายได้และลดช่องว่างของรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยให้แคบลง เป็นต้น รวมไปถึงการสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องงบประมาณและการบริการต่าง ๆ เพื่อสาธารณชนควรต้องถูกผลักดันให้เกิดมากขึ้น เพื่อสร้างความจำเป็นขั้นพื้นฐานให้กับประชาชนได้อยู่ดีมีสุข

2. การจ้างงาน มีการคุ้มครองการจ้างงานหรือปรับกฎหมายการจัดหางานให้สอดคล้องกับกำลังแรงงานภายในประเทศ รวมไปถึงการฝึกทักษะของแรงงานให้มีศักยภาพตามแนวทางการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 ที่ส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพของแรงงานจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญและมีทักษะสูงตามสายวิชาชีพ เน้นให้เกิดการสร้างแรงงานพันธุ์ใหม่ที่สามารถนำเอาไอทีเข้ามาใช้ในการปฏิบัติงาน โดย นพวรรณ จุลกนิษฐ กรรมการผู้จัดการ บริษัทจัดหางาน จ๊อบส์ ดีบี (ประเทศไทย) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของแรงงานพันธุ์ใหม่ในยุคนี้ควรมีคุณสมบัติ 7 ประการ คือ 1) ทันโลกทันเหตุการณ์ 2) ใช้เทคโนโลยีเป็น 3) มีทักษะด้านภาษา 4) จัดการข้อมูลได้ 5) เป็นน้ำครึ่งแก้ว 6) ปรับตัวได้ดี และ 7) มีความสามารถหลากหลาย (Economic News Team, Post Today, 2016)

3. ที่อยู่อาศัย การเสริมสร้าง สนับสนุนสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้อยู่อาศัยในที่ดินที่เป็นของตนเอง โดยรัฐบาลควรสนับสนุนจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกตามปัจจัยพื้นฐานให้แก่ประชาชน หรือหากเป็นบุคคลคล่องตัวหน่วยงานภาครัฐควรจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้กับบุคคลกลุ่มนี้โดยการสร้างที่อยู่อาศัยชั่วคราว ดังตัวอย่างของบ้านมั่นคงที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. โดยจัดสร้างที่อยู่อาศัยชั่วคราวในเขตบางกอกน้อย-ตลิ่งชัน ให้แก่กลุ่มบุคคลเร่ร่อน สนับสนุนบ้านใหม่ของคน (เคย) ไร้บ้าน ส่งเสริมอาชีพให้แก่บุคคลเร่ร่อนได้พัฒนาทักษะความสามารถและดึงศักยภาพในตัวตนเองออกมา สามารถเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวได้ จนมีบ้านเป็นของตนเอง มีอาชีพ มีเงินออมและนำไปสู่บ้านที่อบอุ่นมั่นคงปลอดภัย

4. สุขภาพ ให้ความสำคัญกับความพร้อมของบริการทางด้านสาธารณสุขที่เพียงพอต่อความต้องการ มีความพร้อมในการรักษาผู้ใช้บริการให้ได้รับการบริการที่เพียงพอ การจะสร้างสังคมคุณภาพในด้านสุขภาพจำเป็นต้องสนับสนุนให้ทุกคนมีสุขภาพที่ดี มีการพัฒนาเครื่องมือและเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพสูงในการรักษาผู้ป่วย พัฒนาอุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ เทคโนโลยีเมคาทรอนิกส์ (Smart Device, Robotics & Mechatronics) ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ทันสมัยสามารถทำการช่วยเหลือ ผ่าตัดผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อประชาชนได้รับบริการสุขภาพที่ดีก็จะเกิดประโยชน์ต่อการเติมกำลังและเติมศักยภาพที่ดีให้กับสังคมต่อไป

ตารางที่ 1 แสดงประเด็นหลักและเกณฑ์การประเมินปัจจัยนำเข้า และผลลัพธ์ขององค์ประกอบคุณภาพสังคมในแต่ละมิติ (ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม)

ประเด็นหลัก	เกณฑ์ประเมิน	
	ปัจจัยนำเข้า	ผลลัพธ์
สิ่งจำเป็นพื้นฐาน	ความพร้อมด้านกฎหมาย การสนับสนุนด้านรายได้ การค้าประกันถึงความพร้อมด้านบริการพื้นฐาน	จำนวนของงบประมาณและบริการที่เตรียมไว้ในการใช้จ่ายสำหรับสิ่งจำเป็นพื้นฐาน (ในภาพรวมและค่าเฉลี่ยรายหัว)
การจ้างงาน	การคุ้มครองการจ้างงาน กฎหมายเกี่ยวกับการจัดหางาน บริการการจัดหางาน และการฝึกทักษะเพิ่มเติม	ขอบเขตและจำนวนของงาน การคุ้มครองการจ้างงานและการบริการฝึกทักษะเพิ่มเติมที่จัดเตรียมไว้
ที่อยู่อาศัย	สวัสดิการและการสนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย ระเบียบเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย การจัดสวัสดิการบ้านพักสำหรับคนเร่ร่อน	ขอบเขตและจำนวนของสิ่งอำนวยความสะดวกในที่อยู่อาศัยและการบริการที่จัดเตรียมไว้
สุขภาพ	ระดับความพร้อมของบริการ (เช่น จำนวนบุคลากร และเตียงสำหรับผู้ป่วย)	ขอบเขตและจำนวนของบริการด้านสาธารณสุขที่มีการจัดเตรียมไว้ (การดำเนินการ ยา และเครื่องมือในการรักษา)

ที่มา: Beck et al., 2001, p. 142

มิติความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) ให้ความสำคัญใน 8 ประเด็นที่มีผลต่อความครอบคลุมทางสังคม คือ

1. ความครอบคลุมของระบบสวัสดิการสังคม หากต้องการพัฒนาให้สังคมมีคุณภาพในระบบสวัสดิการต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มในสังคมไม่เพียงเฉพาะบุคคลธรรมดาทั่วไป อย่างเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการเท่านั้น แต่หมายรวมถึงบุคคลกลุ่มชายขอบที่เป็นแรงงานนอกระบบ อย่างเช่น แรงงานจากชนกลุ่มน้อย แรงงานต่างด้าวแบบถูกกฎหมายที่ยังเข้าไม่ถึงการให้บริการสวัสดิการทางสังคม และยังไม่ได้เข้าระบบประกันสังคมที่ดูแลด้านสาธารณสุขให้บุคคลกลุ่มนี้ได้รับสิทธิที่พึงมีไม่ถูกกีดรอนสิทธิที่พึงได้รับการจัดสรรจากภาครัฐตามความเหมาะสม การสร้างระบบสวัสดิการสังคมที่ดี มีความครอบคลุมกับทุกกลุ่มจึงเป็นส่วนสำคัญสำหรับการเกิดความเท่าเทียมกันในสังคมที่เริ่มจากการเข้าถึงบริการสวัสดิการสาธารณะของรัฐ และเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดสังคมคุณภาพผ่านระบบสวัสดิการที่ดีและ

มีคุณภาพสามารถตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลทุกกลุ่มได้อย่างเหมาะสมทั้งในระดับปัจเจก ระดับชุมชน และระดับสังคม

2. ความครอบคลุมของการจ้างงาน เพื่อให้เกิดสังคมคุณภาพต้องปรับเปลี่ยนกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาในยุคไทยแลนด์ 4.0 เช่น การปรับกฎหมายภาษีให้กลุ่มบริษัทเอกชนที่มีการจ้างงานกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น สร้างโอกาสในการจ้างงานให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม กลุ่มคนชายขอบ โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยที่ขาดโอกาสในการทำงานหรือเป็นแรงงานนอกระบบที่ไม่ได้รับการดูแลตามสิทธิที่พึงได้รับจากนายจ้าง หรือผู้ด้อยโอกาสในกลุ่มผู้สูงอายุที่ขาดอาชีพแต่ยังมีศักยภาพในการทำงานอยู่ สร้างช่องทางการเข้าถึงบริการทางาน สนับสนุนผู้มีรายได้น้อยให้คนยากจนได้พัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน ต่อยอดทักษะการทำงานภายใต้ฐานความรู้ที่ทันสมัย และพัฒนามาตรฐานวิชาชีพหรือทำวิจัยให้มีคุณภาพ ขยายการส่งเสริม ซ่อม สร้างอาชีพใหม่ให้ชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้เพียงพอต่อการยังชีพ

3. ความครอบคลุมของระบบสวัสดิการที่อยู่อาศัยเพื่อพัฒนาไปสู่โมเดลไทยแลนด์ 4.0 การกระจายระบบสวัสดิการที่อยู่อาศัยต้องมีความครอบคลุมให้โอกาสการได้รับสวัสดิการที่อยู่อาศัยแก่ประชาชนทุกกลุ่มในสังคม เช่น กลุ่มผู้มีรายได้น้อยที่เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่มีที่อยู่อาศัยบนพื้นที่ของตนเอง รัฐต้องสนับสนุน ส่งเสริมให้ได้รับสิทธิและโอกาสในการมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยช่วงเวลาที่ผ่านมารัฐได้มีการสนับสนุน ส่งเสริมระบบสวัสดิการนี้ไปบ้างแล้วจาก “โครงการบ้านประชารัฐ” เพื่อให้บุคคลผู้มีรายได้น้อยและผู้มีรายได้ประจำที่ไม่เคยมีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยมาก่อนได้รับสิทธิให้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ดังนั้น การสนับสนุนประชาชนให้มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยตามโครงการดังกล่าวจึงเป็นการสนับสนุนระบบสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้เกิดความครอบคลุมและได้รับการแก้ไขปัญหามากขึ้น อย่างไรก็ตาม โครงการดังกล่าวอาจยังไม่เพียงพอต่อความต้องการแก้ไขปัญหาสังคมในวงกว้างเท่าใดนัก รัฐจึงควรสนับสนุนหรือส่งเสริมโครงการนี้ให้ต่อเนื่อง เพื่อขยายระบบสวัสดิการที่อยู่อาศัยให้ครอบคลุมกับความต้องการของประชาชนในทุก ๆ กลุ่ม

4. ความครอบคลุมของบริการด้านสุขภาพ การสร้างสังคมที่มีคุณภาพต้องสร้างบริการด้านสาธารณสุขให้ครอบคลุมกับทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยได้รับบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างเพียงพอ ขยายการดำเนินงานจัดการปัญหาสุขภาพของพื้นที่ลงไปในระบบสุขภาพระดับอำเภอ เพื่อประชาชนและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ทอดทิ้งกัน มีเครือข่ายบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน เจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างทั่วถึง ไม่กีดกันหรือแบ่งแยกเลือกปฏิบัติ รวมไปถึงการส่งเสริมนโยบายการดำเนินงานระบบสุขภาพระดับอำเภอให้ทั่วครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เปิดโอกาสในประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองในถิ่นที่อยู่

5. ความครอบคลุมของระบบและบริการด้านการศึกษา สังคมคุณภาพที่จะเกิดขึ้นตามโมเดลไทยแลนด์ 4.0 การศึกษาต้องนำหน้า ระบบการศึกษาจะต้องถูกปฏิรูปให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาประชาชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 โดยการเรียนรู้เพื่อก้าวไปสู่การสร้างสังคมคุณภาพได้ต้องมีการปรับเปลี่ยน 3 เรื่องสำคัญ คือ 1) การปรับเปลี่ยนเป้าหมายและระบบการบริหารจัดการการเรียนรู้ทั้งระบบ 2) การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และทักษะครู 3) การปรับเปลี่ยนหลักสูตรและรูปแบบการเรียน

การสอน (Thailand 4.0 Blue Print and Operation Plan, Model for Driving to Security, Wealthy, and Sustainability, 2016, p. 26) โดยการสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษาที่เน้นให้การศึกษาเรียนรู้ไม่มีค่าว่าสิ้นสุด ทุกหนแห่งคือการเรียนรู้ไม่มีขีดจำกัดเพียงในชั้นเรียน โรงเรียนและครูร่วมกันสร้างนวัตกรรม องค์ความรู้ทางเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์/สังคมศาสตร์ เพื่อสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะเน้นการคิดวิเคราะห์ให้มากกว่าการท่องจำ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ให้ใช้ได้จริงในเชิงปฏิบัติการพร้อมทั้งบูรณาการสังคมให้ครอบคลุมแบบองค์รวม และไม่สนับสนุนการศึกษาเพียงในระบบเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนการศึกษานอกระบบ เพื่อให้เกิดความครอบคลุมในการศึกษาเรียนรู้และขยายไปสู่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากระบบการศึกษาให้ได้รับสิทธิทางการศึกษาอย่างเต็มที่พร้อมที่จะพัฒนาตนเองและต่อยอดการเรียนรู้ได้อย่างไม่มีสิ้นสุด

6. ความครอบคลุมของระบบการเมืองต้องมีการกระจายอำนาจไปสู่หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในเรื่องการเพิ่มงบประมาณและพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานให้มีศักยภาพสูง เพื่อให้การดำเนินงานขับเคลื่อนเป็นไปได้ง่ายและสะดวก สามารถรับฟังทัศนะความคิดเห็นผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างทั่วถึงมากกว่า ซึ่งแต่ละพื้นที่มีบริบทที่แตกต่างกันออกไป ความต้องการหรือจุดเน้นการพัฒนาย่อมมีความแตกต่างกัน และสิ่งสำคัญในการพัฒนาการกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็คือ การสร้างความเชื่อมั่นการบริหารงานภายใน เนื่องจากการบริหารงานที่มีความสุจริต โปร่งใส และยุติธรรมช่วยสร้างหลักธรรมาภิบาลที่ดีในการบริหารงานภาครัฐ ประชาชนย่อมไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ ร่วมกันพัฒนา ขับเคลื่อนงานในพื้นที่ไปสู่การปฏิบัติและเกิดประสิทธิผลในเชิงประจักษ์ได้เป็นอย่างดี

7. ความครอบคลุมของการบริการในชุมชน บริการพื้นฐานในชุมชนที่รัฐสามารถจัดสรรให้ในเบื้องต้น ได้แก่ บริการสร้างพื้นที่สาธารณประโยชน์ในชุมชน บริการสร้างอาชีพให้แก่ผู้ว่างงาน บริการจัดกิจกรรมตามงานประเพณีสำคัญ ๆ อย่างวันพ่อ วันแม่ วันเด็ก วันเข้าพรรษา ฯลฯ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ส่วนกิจกรรมการให้บริการอื่นที่นอกเหนือจากนี้อาจมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น การทำให้สังคมดีมีคุณภาพนั้นอาจต้องให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวทางสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ด้วยเพื่อให้การบริการในชุมชนจากรัฐตอบสนองความเห็นชอบร่วมกันของประชาชนในชุมชน

8. ความครอบคลุมเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม สังคมคุณภาพเกิดขึ้นได้หากสถานภาพทางสังคมของบุคคลทุกคนได้รับการยอมรับจากสังคม ไม่ว่าจะเป็สถานภาพบทบาททางเพศ เชื้อชาติ การศึกษา อาชีพ ฯลฯ เหล่านี้ต้องได้รับการยอมรับจากสังคม ไม่ถูกกีดกัน ลดทอนคุณค่าหรือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และมีโอกาสในการได้รับสิทธิทางสังคมได้เท่าเทียมกับทุกคนในสังคม หรือการปรับปรุงกฎหมายการกีดกันการสมรสในกลุ่มรักร่วมเพศจะต้องได้รับการแก้ไขและปรับเปลี่ยนให้เท่าทันต่อสถานการณ์การพัฒนาที่ก้าวไปข้างหน้า ประเทศต้องเปิดโลกทัศน์การพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ทุกคนมีสิทธิ บทบาทที่เท่าเทียมกัน นี่คืสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมคุณภาพที่ก้าวเข้าสู่การพัฒนาตามโมเดลไทยแลนด์ 4.0

ตารางที่ 2 แสดงประเด็นหลักและเกณฑ์การประเมินปัจจัยนำเข้า และผลลัพธ์ขององค์ประกอบคุณภาพสังคมในแต่ละมิติ (ความครอบคลุมทางสังคม)

ประเด็นหลัก	เกณฑ์ประเมิน	
	ปัจจัยนำเข้า	ผลลัพธ์
ความครอบคลุมของระบบสวัสดิการสังคม	ความพร้อมด้านกฎหมาย การสนับสนุนด้านรายได้ การค้าประกันถึงความพร้อมด้านบริการพื้นฐาน	สัดส่วนของผู้ต้องการสวัสดิการและได้รับการสนองตอบการกระจายตัวของช่องทางการเข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคม
ความครอบคลุมของการจ้างงาน	การคุ้มครองการจ้างงาน กฎหมายเกี่ยวกับการจัดหางาน บริการการจัดหางาน และการฝึกทักษะเพิ่มเติม	สัดส่วนของผู้ต้องการหางานที่สามารถหางานได้ การกระจายตัวของช่องทางการเข้าถึงบริการด้านการจัดหางาน
ความครอบคลุมของระบบสวัสดิการที่อยู่อาศัย	สวัสดิการและการสนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย ระเบียบเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย การจัดสวัสดิการบ้านพักสำหรับคนเร่ร่อน	สัดส่วนของผู้ต้องการที่อยู่อาศัยและได้รับการสนองตอบจากจำนวนของผู้ต้องการที่อยู่อาศัยทั้งหมด
ความครอบคลุมของบริการด้านสุขภาพ	ระดับความพร้อมของบริการ (เช่น จำนวนบุคลากร และเตียงสำหรับผู้ป่วย)	สัดส่วนของผู้ต้องการบริการด้านสุขภาพและได้รับการสนองตอบจากจำนวนทั้งหมด การกระจายตัวของช่องทางการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข
ความครอบคลุมของระบบและ บริการด้าน การศึกษา	ระดับความพร้อมของบริการ (เช่น จำนวนของโรงเรียน ห้องเรียน และครู)	จำนวนของผู้เข้ารับการศึกษาสามัญ และการอาชีพ จำนวนของผู้ไม่อยู่ในระบบและถูกกีดกันทางด้านการศึกษา
ความครอบคลุมของระบบ การเมือง	ตำแหน่งทางการเมืองทั้งในระดับชาติ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และในระดับชุมชน	อัตราการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การกระจายตัวของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแยกตามกลุ่มประชากรที่แตกต่าง
ความครอบคลุมของการบริการในชุมชน	ระดับความพร้อมของบริการ (เช่น ความบันเทิงรูปแบบต่างๆ และการบริการในชุมชน)	สัดส่วนของผู้ต้องการบริการในชุมชนและได้รับการสนองตอบจากจำนวนทั้งหมด

ประเด็นหลัก	เกณฑ์ประเมิน	
	ปัจจัยนำเข้า	ผลลัพธ์
ความครอบคลุมเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม	ความเท่าเทียมทางโอกาส และกฎหมายที่ต่อต้านการกีดกันในเรื่องต่างๆ	สัดส่วนของประชากรที่ได้รับผลประโยชน์จากการตัดสินใจเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบของทางราชการ

ที่มา: Beck et al., 2001, pp. 143-144

มิติความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) มีความสำคัญใน 5 ประเด็นที่มีผลต่อความสมานฉันท์ คือ

1. ความสมานฉันท์ทางเศรษฐกิจ เป็นแนวทางที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์การที่เกี่ยวข้องกับการเงิน การคลังในการใช้พัฒนาประเทศ เป็นความสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายการทำงานทางเศรษฐกิจที่สนับสนุนกันและเอื้อระบบเศรษฐกิจสำหรับประชาคม มีระบบการเงิน การธนาคารที่สนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการขับเคลื่อนเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านมากกว่าพึ่งพาเฉพาะการส่งออกสินค้าไปขายยังประเทศที่อยู่ไกล ใช้ระบบบริหารจัดการภายในประเทศอย่างบูรณาการ เพิ่มศักยภาพ สร้างเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและกระจายรายได้ เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำที่สร้างคนรวยแบบกระจุกและคนจนแบบกระจาย รวมถึงประเทศจะต้องร่วมมือพัฒนาเครือข่ายทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง พร้อมสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคตที่นำไปสู่การเชื่อมโยงกันทั้งภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นการคมนาคมขนส่ง การผลิต การค้าการลงทุน และการทำธุรกิจ ที่ต่างมีบทบาทสำคัญในระดับภูมิภาคและระดับโลก ยึดสายสัมพันธ์เชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างเป็นระบบและมีพลัง

2. ความสมานฉันท์ระหว่างผู้มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างกัน สังคมคุณภาพที่คาดหวังเกิดขึ้นได้หากรัฐสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงประสานจุดร่วมและสวางจุดต่างร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์หลอมรวมระหว่างหน่วยทางสังคม เช่น ระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม สมาคม หรือระหว่างพื้นที่ เข้าไว้ด้วยกัน โดยยึดถือว่าทุกคนมีความสามารถ มีคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ผู้ใดมีอาจละเมิดหรือลดทอนสิทธิของผู้อื่นได้ ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงนี้จึงถูกยึดโยงไว้ผ่านความไว้วางใจ ความเอื้ออาทรระหว่างกัน รัฐต้องให้โอกาสและมองเห็นคุณค่าตามบทบาทหน้าที่ของคนทุกกลุ่มในสังคม แม้ว่าบุคคลนั้นจะแตกต่างจากสถานภาพหลักทางสังคมก็ตาม

3. ความสมานฉันท์ทางการเมืองสังคมที่มีคุณภาพสามารถสร้างขึ้นได้หากยึดหลักความสมานฉันท์ทางการเมืองที่ทุกคนยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน การมีความคิดเห็นที่ต่างกันแม้ว่าจะสร้างความขัดแย้งและทำให้เกิดแรงปะทะระหว่างกันขึ้น แต่หากใช้ความสมานฉันท์เป็นหลักยึดปฏิบัติความขัดแย้งความคิดเห็นทางการเมืองจะถูกยอมรับได้ เพราะใช้หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับความไว้วางใจ ในขณะที่เดียวกันความไว้วางใจถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับ

ประชาธิปไตย เนื่องจากประชาธิปไตยจะขึ้นอยู่กับการที่ประชาชนยินดีที่จะมอบชะตาชีวิตของตนเองไว้ในมือของผู้อื่น หรือผู้นำทางการเมืองที่ถือเป็นบุคคลสำคัญในบทบาทการเป็นตัวแทนของประชาชน หากมีผู้นำทางการเมืองที่ดีก็จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เกิดเป็นสังคมคุณภาพต่อไป

4. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นประเด็นปัญหาที่ทุกคนให้ความสนใจและจับตามองกันมากเรื่องหนึ่ง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนมากที่สุด ปัญหาเหล่านี้ได้แก่ การถูกทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ ล้วงละเมิดทางเพศ ความไม่ปลอดภัยในที่ทำงาน และที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนานคือ ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การสร้างสังคมให้มีคุณภาพตามแนวทางโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ส่วนหนึ่งอาจต้องนำเทคโนโลยีมาปรับใช้กับวิถีชีวิตของคนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนให้ปลอดภัย ต้องตื่นตัวกับการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้การใช้ชีวิตสะดวกสบายขึ้น เมื่อประชาชนเข้าถึงบริการได้อย่างรวดเร็ว การยกระดับความปลอดภัยของประชาชนก็จะมีเพิ่มประสิทธิภาพตามไปด้วย

5. ความเอื้ออาทรต่อกัน ในการสร้างสังคมให้มีคุณภาพส่วนหนึ่งมาจากการเคารพกฎหมาย เคารพกฎระเบียบปฏิบัติทางสังคมร่วมกัน หากคนในสังคมยอมรับและเห็นพ้องต้องกันในวิถีทางปฏิบัติสิ่งนี้ก็จะกลายเป็น “บรรทัดฐานทางสังคม” เมื่อมีการรักษาปฏิบัติให้เป็นไปตามบรรทัดฐานและใช้กันอย่างเคร่งครัด สังคมก็จะมีความปลอดภัย ปราศจากภัยคุกคามต่าง ๆ ส่วนหนึ่งรัฐต้องเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริม สนับสนุนให้สังคมสร้างบรรทัดฐานที่ซื่อสัตย์ สร้างความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในสังคมปลูกฝังจิตสำนึกความเอื้ออาทร สร้างสายใยแห่งการยึดโยงความสัมพันธ์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้เกิดขึ้นระหว่างหน่วยทางสังคมเข้าไว้ด้วยกันเพื่อสร้างสังคมคุณภาพที่มั่นคงและปลอดภัยให้กับประชาชนในประเทศ

ตารางที่ 3 แสดงประเด็นหลักและเกณฑ์การประเมินปัจจัยนำเข้า และผลลัพธ์ขององค์ประกอบคุณภาพสังคมในแต่ละมิติ (ความสมานฉันท์ทางสังคม)

ประเด็นหลัก	เกณฑ์ประเมิน	
	ปัจจัยนำเข้า	ผลลัพธ์
ความสมานฉันท์ทางเศรษฐกิจ	มีระบบเศรษฐกิจที่เอื้อต่อประชาคม มีระบบการเงิน การธนาคาร และงบประมาณที่มั่นคง	ดัชนีสัมประสิทธิ์ Gini มีการกระจายรายได้และความมั่งคั่งอัตราการมีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน
ความสมานฉันท์ระหว่างผู้มีสถานภาพทางสังคมแตกต่างกัน	มีระบบสังคมที่เอื้อต่อประชาคม มีระบบสังคมและสถาบันการศึกษาที่มั่นคงและเสมอภาค	การกีดกันทางสังคมเนื่องจากปัจจัยด้านเพศ เชื้อชาติ ความพิการ ฯลฯ ความตระหนักรับรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการถูกกีดกัน

ประเด็นหลัก	เกณฑ์ประเมิน	
	ปัจจัยนำเข้า	ผลลัพธ์
ความสมานฉันท์ ทางการเมือง	มีระบบการเมืองที่เอื้อต่อประชาคม มีระบบกฎหมายและการเลือกตั้งที่เป็นธรรม	สัดส่วนของประชากรที่มีบทบาทในกระบวนการทางการเมืองอัตรากারมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	มีระบบรักษาความปลอดภัยที่เอื้อต่อประชาคม มีการใช้กฎหมายโดยเคร่งครัด มีระบบกฎหมายที่สามารถเข้าถึงได้และโปร่งใส	อัตราการเกิดอาชญากรรมเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สินในที่สาธารณะ
ความเอื้ออาทรต่อกัน	มีระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เอื้อต่อประชาคม มีบรรทัดฐานทางสังคมที่เอื้ออาทร	สัดส่วนของประชากรที่มีการให้และรับความช่วยเหลืออย่างสมัครใจทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ที่มา: Beck et al., 2001, p. 145

มิติการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) ให้ความสำคัญใน 4 ประเด็นที่มีผลต่อการเสริมสร้างพลังทางสังคม คือ

1. การเสริมพลังด้านสังคมและวัฒนธรรม มุ่งให้ความสำคัญที่การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรม การเสริมสร้างให้บุคคลรู้ว่าตนเองมีสมรรถนะความสามารถในตนเอง ปลุกจิตสำนึกในตัวตนด้านบวกของบุคคลโดยการเสริมพลัง และผลักดันให้บุคคลแสดงความสามารถนั้นออกมาใช้ประโยชน์ให้เต็มศักยภาพ เพื่อสร้างความมั่นใจในการมีบทบาท มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม เช่น การเสริมพลังสร้างทุนทางสังคมในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาโดยไม่รอการพึ่งพาโดยใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาาร่วมกัน มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ทอดทิ้งกันและขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาพื้นที่ของตนเองให้ก้าวหน้า พันต่อสถานการณ์การพัฒนาและสร้างให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ

2. การเสริมพลังด้านการเมือง สังคมในแต่ละพื้นที่ต่างมีความแตกต่างกันออกไปตามบริบทการสร้างสังคมคุณภาพให้เกิดขึ้นได้ รัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ส่งเสริมการเสริมพลังให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้โดยการเปิดพื้นที่ให้บุคคลได้มีโอกาสในการแสดงความสามารถของตนเอง ในขณะที่คนในสังคมต้องยอมรับบุคคลในสังคมทุกกลุ่มว่ามีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกันในสถานภาพทางสังคม เปิดโอกาสให้สตรีหรือชนกลุ่มน้อยมีโอกาสแสดงศักยภาพของตนเองในที่สาธารณะ ไม่ถูกกีดกันลดทอนคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์หากบุคคลนั้นมีความสามารถและมีศักยภาพเพียงพอต่อการเป็นผู้นำทางการเมือง บุคคลนั้น ๆ มีสิทธิทางสังคม สิทธิความเป็นพลเมืองที่จะขึ้นมามีบทบาทเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้าได้

3. การเสริมพลังด้านเศรษฐกิจ ต้องมีความพร้อมของทรัพยากรด้านเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็น ช่องทางการศึกษา การเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ และการมีเครือข่ายร่วมมือ รัฐต้องผลักดันแนวทางการพัฒนา ตามแนวทางโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ในประเด็นของการสนับสนุนภาคเกษตรกรรมให้หลุดพ้นออกจากความ ยากจน โดยการผันตัวจากเกษตรกรผู้ผลิตมาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการ แปรรูปได้ หรือสนับสนุนให้เกิดธุรกิจ SMEs ที่ใช้นวัตกรรมขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ให้เกิดขึ้นจริงในทาง ปฏิบัติ และเสริมพลังให้กลุ่มเกษตรกรรู้ว่าตนเองมีศักยภาพเพียงพอต่อการปรับเปลี่ยนการพัฒนาใหม่จน สามารถพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมคุณภาพให้เกิดขึ้น

4. การเสริมพลังด้านจิตวิทยาสังคม การสร้างสังคมคุณภาพผ่านจิตวิทยาสังคมต้องมีการเสริม พลังให้บุคคลมีโอกาสได้เรียนรู้ มีโอกาสในการเลือกการดำรงชีวิตของตนเอง มองเห็นและทำความเข้าใจ ทั้งตนเองและผู้อื่นจนเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของแต่ละบุคคล สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน จนท้ายที่สุดสามารถดึงศักยภาพของตนเองออกมาได้และภูมิใจในคุณค่า ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่ง เป็นไปตามแนวทางโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ที่ต้องการยกระดับคุณค่าของมนุษย์ด้วยการพัฒนาคนไทยให้ เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21” ควบคู่ไปกับการเป็น “คนไทย 4.0 ในโลกที่หนึ่ง”

ตารางที่ 4 แสดงประเด็นหลักและเกณฑ์การประเมินปัจจัยนำเข้า และผลลัพธ์ขององค์ประกอบ คุณภาพสังคมในแต่ละมิติ (การเสริมสร้างพลังทางสังคม)

ประเด็นหลัก	เกณฑ์ประเมิน	
	ปัจจัยนำเข้า	ผลลัพธ์
การเสริมพลังด้าน สังคมและ วัฒนธรรม	ความพร้อมของทรัพยากรด้านสังคม และวัฒนธรรม เช่น บริการที่เกี่ยวข้อง ในระดับท้องถิ่นและชุมชน	การเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีอยู่และ ได้รับการยอมรับในสังคม เช่น ดำรง ศาล โฆษกรายงานโทรทัศน์
การเสริมพลังด้าน การเมือง	ตำแหน่งทางการเมืองทั้งในระดับชาติ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และใน ระดับชุมชน	โอกาสทางการเมืองของกลุ่มสตรีและ ชนกลุ่มน้อยทั้งในระดับชาติ อำเภอ และท้องถิ่น
การเสริมพลังด้าน เศรษฐกิจ	ความพร้อมของทรัพยากรด้าน เศรษฐกิจ เช่น ช่องทางการศึกษา การ เข้าถึงเครดิต ข้อมูล และเครือข่าย ฯลฯ	การกระจายความมั่งคั่ง การเป็น ผู้บริหารในธุรกิจตามกลุ่มประชากรที่ หลากหลาย
การเสริมพลังด้าน จิตวิทยาสังคม	ความพร้อมของทรัพยากรด้าน จิตวิทยาสังคม	ความสำเร็จในเรื่องจิตวิทยาสังคมทั้งใน ส่วนของศักยภาพ และความสามารถ

ที่มา: Beck et al., 2001, p. 146

นโยบายที่จะช่วยเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ

การปรับแนวทางใหม่ของการพัฒนาสังคมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการหาแนวทางเพื่อพัฒนาโครงสร้างทางสังคมให้มีความแข็งแกร่งตั้งแต่ฐานราก และสร้างให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ มีการเชื่อมต่อกัน ตั้งแต่ระดับบุคคล ท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ การพัฒนาให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพที่ดีจึงควรมีทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทไทยและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยสนับสนุนนโยบายที่ส่งเสริมให้เกิดสังคมคุณภาพตามรายละเอียด ดังนี้

1. การนำหลักคิดและแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกกลุ่มอาชีพและทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ระดับชาติและระหว่างประเทศ และต่อยอดกับทุนทางสังคม ทั้งนี้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นแนวคิดหนึ่งที่ได้กล่าวไว้ในการขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 โดยเป้าหมายเร่งด่วนคือการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความสำคัญมากสำหรับผู้ประกอบการในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสำรวจตัวเองโดยไม่รู้ร้อนลงมือทำไปก่อน และสามารถนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ในการ **การรู้จักตัวเอง** หากต้องทำธุรกิจต้องวิเคราะห์สิ่งที่ตัวเองมีและทำได้ดี เข้าใจสิ่งที่ขาดและนำไปปรับปรุง **มีเหตุมีผล** ไม่เดินตามคู่แข่งไปหมด เราต้องคำนึงว่าสิ่งที่เราทำเพื่อเป้าหมายอะไร และคำนึงถึงผลของการกระทำนั้น ๆ เสมอ **มีภูมิคุ้มกัน** ความเสี่ยงเป็นสิ่งที่คู่กับการทำธุรกิจเสมอ หากเรารู้จักบริหารความเสี่ยง เราก็จะสามารถเข้าใจแนวทางที่เราเดินได้ดี นอกจากนี้ ยังต้องมีการพัฒนาในด้าน **ความรู้** และ **ค่านิยมคุณธรรม** ในการทำธุรกิจควบคู่ไปด้วยเสมอ (Thailand 4.0 Secret Disclosed: Building New Economy toward High Income Country, 2016)

2. สนับสนุนการวางรากฐานการพัฒนาสังคมที่ฐานราก ตั้งแต่ชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาความเข้มแข็งทุกด้านด้วยตัวเอง โดยเชื่อมโยงกับความเข้มแข็งของชุมชนและท้องถิ่นอย่างเกื้อกูลพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ร่วมกันทุกระดับ มุ่งสร้างกลไกและกฎระเบียบที่เอื้อต่อการกระจายผลประโยชน์รวมทั้งให้มีการกระจายอำนาจอย่างสอดคล้องกัน โดยการจัดให้มีสัดส่วนคณะกรรมการที่เป็นประชาชนในพื้นที่มากกว่าคนนอก เพื่อนำไปสู่การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันให้สังคมไทยทุกระดับพร้อมรับผลกระทบที่เกิดจากวิกฤตต่าง ๆ นอกจากนั้น การสร้างความเข้มแข็งจากฐานรากควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมออกแบบสังคมในอนาคต เปิดโอกาสให้เลือกในสิ่งที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ โดยรัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนความคิดและเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติ

3. การจัดทำนโยบายมุ่งสร้างการกระจายของระบบเศรษฐกิจ เพื่อคนส่วนใหญ่ในประเทศสร้างความเข้มแข็งให้สังคมชนบท โดยก่อนหน้านั้นคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เสนอให้ตรา พ.ร.บ.สถาบันการเงินชุมชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ส่งเสริมให้มีกลไกในการพัฒนาระบบการเงินระดับฐานราก โดยในระยะยาวจะยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนให้ได้รับบริการทางการเงินที่ดีขึ้น และมีแหล่งทุนในการประกอบอาชีพ โดยสถาบันการเงินชุมชนจะทำหน้าที่ให้บริการด้านการเงินขั้นพื้นฐานแก่

สมาชิก เช่น รัฐบาล ให้สินเชื่อ เช่าซื้อ รับชำระ โอน การประกันภัยรายย่อย การค้าประกัน การรับจำนำ จำนอง เป็นต้น (Thai Rath Economic Team, 2017)

4. การจัดทำนโยบายจัดตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อสนับสนุนกฎหมายจัดตั้งธนาคารที่ดิน โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนปฏิรูปด้านเศรษฐกิจที่เป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจทำหน้าที่เป็นกลไกการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม สนับสนุนให้เกษตรกรผู้ยากจนได้มีที่ดินทำกิน รวมถึงการสนับสนุนการบริหารจัดการที่ดินร่วมกับชุมชน เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม ลดความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดิน ซึ่งเป็นเป็นปัญหาสำคัญของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน โดยธนาคารที่ดินจะทำหน้าที่ให้เงินกู้ยืมแก่เกษตรกรผู้ยากจนหรือชุมชนเพื่อการไถ่ถอนจำนองที่ดิน โดยเฉพาะที่ดินที่หลุดจำนอง ไถ่ถอนที่ดินขายฝาก เพื่อให้ผู้กู้ซื้อที่ดินกลับมาเป็นของตัวเอง และทำหน้าที่บริหารจัดการที่ดินที่ผู้มีกรรมสิทธิ์มอบหมายให้ดำเนินการเพื่อให้เกษตรกร กลุ่มผู้ยากจนหรือชุมชนเช่าทำประโยชน์ เป็นต้น (Thai Rath Economic Team, 2017)

5. การขับเคลื่อนนโยบายปรองดอง ให้มีผลเชิงรูปธรรม ดังนี้ 1) การสร้างความเข้าใจร่วมของสังคมต่อเหตุแห่งความขัดแย้งโดยจัดเวทีรับฟังข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในสังคมต่อเหตุความขัดแย้ง 2) การแสวงหาและเปิดเผยข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ความรุนแรง 3) การอำนวยความสะดวกยุติธรรม การสำนึกผิดและการให้อภัยโดยให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายเป็นอันดับแรกมาใช้ดำเนินการ เพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมและเอื้อให้เกิดการสำนึกผิดและการให้อภัย ซึ่งช่วยนำพาสังคมไปสู่สันติภาพ ให้สังคมเดินหน้าต่อไป 4) การเยียวยา ดูแลและการฟื้นฟูผู้ได้รับผลกระทบ เช่น การได้รับผลกระทบจากการชุมนุมทางการเมืองที่เยียวยา ดูแลและฟื้นฟูผู้ได้รับผลกระทบจากทุกฝ่าย โดยมีมาตรการเยียวยาและฟื้นฟูทั้งในส่วนที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน 5) การสร้างสภาวะที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมท่ามกลางความคิดเห็นที่แตกต่าง 6) มาตรการป้องกันการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (Cabinet Secretary General Office, 2016, pp. 404-406) อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานที่ผ่านมาแม้จะมีความพยายามในการผลักดันให้เกิดการสร้างความปลอดภัย แต่ประเด็นความคิดเห็นที่แตกต่างและความขัดแย้งของบุคคลยังคงเป็นปัญหาหลักในการสร้างความปลอดภัยและไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด รัฐจึงต้องมีการทบทวนจุดอ่อนของนโยบายปรองดองที่ผ่านมาว่ามีข้อผิดพลาดที่ใด และสามารถแก้ไขจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องเหล่านั้นได้อย่างไรบ้าง เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายปรองดองสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ในที่สุด

6. การสนับสนุนนโยบายเสริมสร้างและใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคม ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เช่น ทุนทางสังคมในกลุ่มผู้ประกอบการทุนทางสังคมในกลุ่มแรงงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านเครือข่ายระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อมวลชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกันนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพทางสังคมอันเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทุนสังคม ภูมิปัญญาและทุนทรัพยากรธรรมชาติที่มีความพร้อม อีกทั้งผลสำรวจของ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และสำนักสถิติพบว่า สังคมไทยมีความพร้อมและมีศักยภาพสูงที่จะทำให้เกิดวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีคุณภาพและปริมาณ โดย

คณะกรรมการวิชาการขับเคลื่อนปฏิรูปด้านเศรษฐกิจเสนอให้จัดทำร่าง พ.ร.บ.ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) โดยมีสำนักส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติ และคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมแห่งชาติเป็นกลไกขับเคลื่อนและส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นต้องเป็นนิติบุคคลที่ดำเนินประโยชน์ให้แก่สังคมและผู้ให้บริการเพื่อนำไปสู่การเสริมพลังให้กับชุมชน สร้างทุนให้เกิดแก่ชุมชนของตนเอง โดยส่งเสริมให้เกิดการยกระดับชุมชนให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพนำไปสู่การสร้างความเท่าเทียมทางสังคม และก้าวไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งและจัดการตนเองได้ (Thai Rath Economic Team, 2017)

บทสรุป

ผลจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นว่า แนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย มุ่งไปสู่ระบบเศรษฐกิจสังคมดิจิทัลที่ทันสมัยในศตวรรษ 21 โดยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม โครงสร้างพื้นฐาน ปรับเปลี่ยนระบบคุณค่าและวัฒนธรรมการดำรงชีวิต การทำงาน และการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพทุกภาคส่วนและปรับเปลี่ยนให้เป็นประเทศในโลกที่หนึ่งตามโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ที่เป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับประเทศไทยที่จะต้องไปถึงในปี 2575 หรือในอีก 20 ปีข้างหน้า

อย่างไรก็ตามการพัฒนาประเทศที่ดำเนินงานตามโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ที่ผ่านมา แม้จะมีความพยายามให้เป้าหมายการพัฒนาครอบคลุมการแก้ไขปัญหาในทุกมิติ แต่การนำไปปฏิบัติการพัฒนาตามแนวทางนี้ก็ยังคงยึดติดกับการพัฒนากระแสหลักที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักเหมือนกับการพัฒนาที่ผ่านมาในอดีต การให้ความสำคัญกับการพัฒนาในมิติสังคมจึงถูกให้ความสำคัญไม่มากเท่าที่ควร ปัญหาในมิติสังคมจึงไม่ได้รับการแก้ไขเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ตัวอย่างเช่น ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย โดยการดำเนินงานที่ผ่านมาของรัฐแม้จะมีการสนับสนุน “โครงการบ้านประชารัฐ” เพื่อประชาชนผู้มีรายได้น้อย แต่การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวยังขับเคลื่อนงานได้ช้าและมีปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น ปัญหาคุณสมบัติของผู้มีสิทธิซื้อบ้านตามโครงการหรือเงื่อนไขในการเป็นสมาชิกของโครงการยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ว่า ประชาชนผู้มีรายได้น้อยมีความสนใจโครงการนี้เป็นจำนวนมาก แต่รายได้และภาระหนี้สินในครัวเรือนกลับสวนทางกัน ส่งผลให้ขาดคุณสมบัติในการซื้อบ้านได้ตามเงื่อนไขของโครงการ เพราะถูกปฏิเสธการให้สินเชื่อจากสถาบันการเงิน และในทางกลับกันประชาชนบางกลุ่มที่ได้รับการอนุมัติการขอสินเชื่อบ้านจากสถาบันการเงินได้ก็มีความต้องการให้ปรับเกณฑ์ราคาบ้านจากเดิมกำหนดให้ซื้อได้ในราคาไม่เกิน 1.5 ล้านบาท ให้ขยายวงเงินเป็น 1.7 ล้านบาท เพื่อให้ใกล้เคียงกับราคาบ้านในปัจจุบันมากขึ้น เป็นต้น จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นว่า การดำเนินงานของรัฐยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของประชาชนได้ดีเท่าที่ควร ซึ่งมีผลมาจากความไม่ชัดเจนของเงื่อนไขที่กำหนดหลักเกณฑ์เอาไว้ตั้งแต่ต้น และขาดการพิจารณาถึงความเหมาะสมในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความทันสมัยเป็นหลัก แต่ประชาชนยังคงติดอยู่กับความยากจนและไม่หลุดพ้นจากความยากลำบากและความขาดแคลนอย่างสิ้นเชิง

ดังนั้น การจะพัฒนาประเทศให้ไปถึงจุดหมายปลายทางได้ ประเทศต้องพัฒนาให้แข็งแกร่ง ปรับโครงสร้างสังคมสู่สังคมคุณภาพตามหลักแนวคิดคุณภาพสังคม (Social Quality) ที่มีมิติการพัฒนาใน 4 มิติ คือ มิติความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio – Economic Security) มิติความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) มิติความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) และมิติการเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Empowerment) และสนับสนุนให้มีนโยบายที่ช่วยให้สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพโดย

- 1) การนำหลักคิดและแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกกลุ่มอาชีพและทุกระดับ
- 2) สนับสนุนการวางรากฐานการพัฒนาสังคมที่ฐานรากเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
- 3) การจัดทำนโยบายมุ่งสร้างการกระจายของระบบเศรษฐกิจ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ
- 4) การจัดทำนโยบายจัดตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อสร้างที่ดินทำกินของตนเอง
- 5) การขับเคลื่อนนโยบายปรองดองเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคมทุกกลุ่ม และ
- 6) การสนับสนุนนโยบายเสริมสร้างและใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ทั้งนี้ การพัฒนาประเทศต้องใช้ระบบเศรษฐกิจและสังคมมาช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนท้องถิ่นให้ผลึกกำลังกันอย่างเข้มแข็งในทุกด้าน เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพที่มีความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความครอบคลุมทางสังคมที่สร้างโอกาสให้กับทุกคนอย่างเป็นธรรม มีความความเอื้ออาทรสมานฉันท์ และมีพลังทางสังคมในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เติบโตอย่างมีคุณภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Beck, W., Van der Maesen, L., Thomese, F., and Walker, A. (2001). *Social Quality: A Vision for Europe*. The Hague: Kluwer International.
- Cabinet Secretary General Office. (2016). Annual Report of Prime Minister Prayut Chan-ocha Cabinet Performance (12 September 2014 -12 September 2015).
- Economic News Team, Thai Post. (2016). New Generation Labor for Thailand 4.0. available at <http://www.posttoday.com/analysis/report/453848>. date accessed 20 February 2017.
- Ministry of Industry. (2016). *20 Years Thai Industry Development 4.0 Strategic Plan (2017 - 2036)*.
- Nuengjumng, N. (2010). Logic of Social Quality Concept (European Concept): Toward the Post-Social Security State. *Social Quality for Thai Quality*. Bangkok: Charansanitwong Printing.
- Thai Rath Economic Team. “Sathit” Explain the Strategy for Economic Inequality Reduction. Thai Rath News Paper (13 February 2017): 8.

- Thailand 4.0 Blue Print and Operation Plan, Model for Driving to Security, Wealthy, and Sustainability. (2016). available at http://digital.forest.ku.ac.th/TFCC/TCERN2017/PW/Thailand_40_PM.pdf. date accessed 19 February 2017.
- Thailand 4.0 Blue Print, Model for Driving to Security, Wealthy, and Sustainability. (2016). available at http://www.rpu.ac.th/pdf59/410110_Detailed%20Design%20Thailand%204.0%20-%209%20Nov.pdf. date accessed 20 February 2017.
- Thailand 4.0 Secret Disclosed: Building New Economy toward High Income Country. (2016). available at <http://www.thairath.co.th/content/613903>. date accessed 20 February 2017.
- Thailand Social Quality Study Network. (2010). *Social Quality and Quality of Thailand* Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Vajirakachorn, S. (2010). Social Quality: From Europe to Thailand. *Journal of Social Development*, 12 (1), 16-44.

